

C2 - Generelle kontraktsbestemmelser for Teknisk drift, utbygging

Ringsaker
kommune

Innholdsfortegnelse

- 1 Kontrakt
  - 1.1 Tolkningsregler (NS8407 pkt. 2)
- 2 Uttalelser til media
- 3 Møter
  - 3.1 Oppstartmøte
  - 3.2 Byggherremøter
- 4 Varsler og krav (NS8407 pkt. 5)
- 5 Skatteattest (FOA §7-2)
- 6 Sikkerhetsstillelse (NS8407 pkt. 7)
- 7 Forsikring (NS8407 pkt. 8)
- 8 Tap eller skade på materialer eller kontraktsgjenstanden (NS8407 pkt. 19)
- 9 Partenes representanter (NS8407 pkt. 9)
- 10 Bruk av kontraktsmedhjelpere (NS8407 punkt 10)
  - 10.1 Krav til kontraktsmedhjelpere
  - 10.2 Oppfølging av kontraktsmedhjelpere
- 11 Krav til organisering og personell
  - 11.1 Språkkrav
  - 11.2 Utarbeidelse av ressurs- og organisasjonsplan
  - 11.3 Krav til bemanningskapasitet
  - 11.4 Krav til andel egne tilsatte
  - 11.5 Krav til nøkkelpersonell
  - 11.6 Utskifting av personell
  - 11.7 Krav til lærlingordning
- 12 Krav til kontraktsgjenstanden (NS8407 punkt 14)
- 13 Helse, miljø, sikkerhet og sikring (HMS)
  - 13.1 Generelt
  - 13.2 Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan)
  - 13.3 Hovedbedrift og samordningsansvar
  - 13.4 Koordinator for utførelsesfasen
  - 13.5 Forhåndsmelding til Arbeidstilsynet
  - 13.6 Føring av oversiktsliste
  - 13.7 Vernerunder og kontrollrutiner
  - 13.8 Personlig verneutstyr
  - 13.9 Merking
  - 13.10 Kjemiske produkter
  - 13.11 Risikovurdering
  - 13.12 Plan for håndtering av uønskede hendelser
  - 13.13 Rapportering og varsling av ulykker, brann, forurensing og andre uønskede hendelser
  - 13.14 Avviksbehandling, rapportering og debrifing
  - 13.15 Byggherrens sanksjonsrett i tilknytning til HMS
- 14 Kvalitetssikring
  - 14.1 Kvalitetsplan
  - 14.2 Sjekkliste

- 14.3 Varsel om avvik fra totalentreprenøren
- 14.4 Teknisk avklaring
- 14.5 Statusrapport og månedsrapport
- 14.6 Rapportering og krav til varslings
- 14.7 Sanksjoner knyttet til mangelfull rapportering
- 15 Prosjektering (jf. NS8407 punkt 16)
- 16 Distribusjon av tegninger og annet arbeidsgrunnlag
- 17 Ytre miljø – generelle krav for Ringsaker kommune
  - 17.1 Hensyn til omgivelsene
  - 17.2 Rive- og rehabiliteringsarbeider
  - 17.3 Trematerialer
  - 17.4 Avfallshåndtering
  - 17.5 Rengjøring av utstyr
- 18 Risiko for forhold ved grunnen
- 19 Myndighetskrav vedrørende arbeidskraft
  - 19.1 Bruk av innleid arbeidskraft
  - 19.2 Anvendt arbeidskraft
  - 19.3 Ansattes lønns og arbeidsvilkår
  - 19.4 Rapportering i samsvar med ligningsloven §5-6
- 20 Frister og fremdrift (NS8407 punkt 21.1)
  - 20.1 Frister
  - 20.2 Krav til totalentreprenørens fremdriftsplaner
  - 20.3 Varsling ved avvik fra gjeldende fremdriftsplan
- 21 Opsjoner
- 22 Endringsordre (NS8407 punkt 31.3)
- 23 Fristforlengelse (NS8407 punkt 33)
- 24 Vederlag (NS8407 punkt 26)
- 25 Fakturering og betaling (NS8407 punkt 27 og 28)
  - 25.1 Krav til innhold i faktura
  - 25.2 Faktura for A-nota
  - 25.3 Fakturering av endringer og andre krav
- 26 Endringsarbeider
  - 26.1 Krav til skriftlig godkjenning fra byggherren
  - 26.2 Målprisjustering for endringer
  - 26.3 Ventetid
  - 26.4 Byggherrens rett til innsigelse
- 27 Uavhengig kontroll
- 28 Lovvalg
- 29 Tvister (NS8407 punkt 50)
  - 29.1 Forhandlinger
  - 29.2 Tvisteløsning

1 Kontrakt

Som alminnelige kontraktsbestemmelser gjelder NS 8407 Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser. inntatt i kapittel C1.

Det er utarbeidet Generelle kontraktsbestemmelser for Teknisk drift Utbygging, Ringsaker kommune (dette kapittel), og spesielle kontraktsbestemmelser for prosjektet som er tatt inn i C3 Spesielle kontraktsbestemmelser.

De generelle og spesielle kontraktsbestemmelsene utfyller, presiserer eller endrer de alminnelige bestemmelsene i NS8407. Ved motstrid gjelder de generelle kontraktsbestemmelsene foran NS8407. De spesielle kontraktsbestemmelsene gjelder både foran NS8407 og de generelle kontraktsbestemmelsene i C2.

1.1 Tolkingsregler (NS8407 pkt. 2)

Funksjonskrav og krav til løsninger, kvalitet eller merke som er spesifisert i konkurransegrunnlaget, gjelder foran løsninger eller konstruksjoner som er angitt i totalentreprenørs endelige tilbud, med mindre totalentreprenør i det endelige tilbudet har tilbudt en bedre kvalitet eller løsning enn det som følger av konkurransegrunnlaget.

Utførelse som bare er angitt på tegning, men som også burde ha vært angitt i beskrivelsen, omfattes ikke av kontrakten.

2 Uttalelser til media

Entreprenøren skal ikke uttale seg til media, eller andre personer, om forhold vedrørende kontraktsarbeidet, men henviser til byggherren.

3 Møter

3.1 Oppstartmøte

Byggherren og totalentreprenør skal avholde utvidet oppstartsmøte før arbeidene kan påbegynnes. Partene skal sette av tilstrekkelig tid til dette.

Totalentreprenøren utarbeider agenda for oppstartsmøtet. Totalentreprenøren fører referat fra oppstartsmøtet.

Formålet med oppstartsmøtet er å oppnå felles kontraktsforståelse. Oppstartsmøtet skal som minimum omfatte:

- Presentasjon
- Utvikling av felles kontraktsforståelse
- SHA/Kvalitetsplan
- Fremdrift
- Økonomi, sikkerhetsstillelse, forsikringer, håndtering av endringer
- Andre prosjekter i nærheten/ spesielle forhold
- Byggherrens leveranser
- Kommunikasjon
- Videre møtevirksomhet

Dette skal gjennomføres uten at fordeling av ansvar og risiko i kontrakten endres i forhold til anbudskonkurransen.

3.2 Byggherremøter

Byggherremøter holdes min. hver 14. dag. Totalentreprenør fører referat fra byggherremøter.

Referatet sendes i god tid før neste møte, men aldri senere enn 5 hverdager etter møtet, til de øvrige møtedeltakerne og til partenes representanter.

Eventuelle innsigelser mot referatet må fremkomme uten ugrunnet opphold, senest i første ordinære byggemøte etter at referatet er mottatt.

4 Varsler og krav (NS8407 pkt. 5)

Kommunikasjon i prosjektet skal foregå iht. følgende prinsipper:

- Skriftlig kommunikasjon kan skje via brev, notater eller e-post
- Muntlig kommunikasjon skal dokumenteres via oppsummering i e-post med kopi til relevante aktører

All formell kommunikasjon mellom byggherre og totalentreprenør under gjennomføring av kontrakten skal skje på norsk.

Varsel fra totalentreprenøren skal inneholde entydig merking, totalentreprenørens beskrivelse av avvik samt fremdrifts- og kostnadskonsekvenser, entreprenørens dato og underskrift.

Varsler som sendes via e-post skal sendes med lesebekreftelse.

5 Skatteattest (FOA §7-2)

Totalentreprenøren skal levere skatteattest for mva og skatt før kontraktsarbeidene start, og ikke senere enn 14 dager etter at kontrakt er inngått.

Tilsvarende skal totalentreprenøren kreve skatteattest fra alle kontraktsmedhjelpere ved inngåelse av kontrakter i tilknytning til oppdraget, dersom disse overstiger en verdi på 500 000 kroner ekskl. Mva.

Skatteattestene skal ikke være eldre enn 6 måneder.

6 Sikkerhetsstillelse (NS8407 pkt. 7)

Totalentreprenøren skal levere byggherren dokumentasjon på sikkerhetsstillelsen før kontraktsarbeidene start og ikke senere enn 14 dager etter at kontrakt er inngått.

Byggherren plikter ikke å betale avdrag eller forskudd før han har mottatt totalentreprenørens sikkerhetsstillelse.

Sikkerhet skal stilles av bank, forsikringsselskap eller annen kredittinstitusjon som godkjennes av byggherren. Kausjonsløftet fra garantisten skal rettes direkte til byggherren og ikke være begrenset på annen måte enn det som følger av disse bestemmelsene. Som sikkerhet aksepteres også garantibeløpet plassert på sperret konto til fordel for byggherren. Renter tilfaller totalentreprenøren.

For arbeidsfelleskap skal sikkerhet stilles på vegne av arbeidsfelleskapet, ikke de enkelte deltakende firmaer.

Byggherren stiller ikke sikkerhet.

7 Forsikring (NS8407 pkt. 8)

Totalentreprenøren skal levere byggherren kopi av forsikringsbevis før kontraktsarbeidene start og ikke senere enn 14 dager etter at kontrakt er inngått.

Byggherren skal oppdateres med kopi ved endringer og fornyelse av forsikringsbevis.

8 Tap eller skade på materialer eller kontraktsgjenstanden (NS8407 pkt. 19)

Fra arbeidets start og inntil overtakelse finner sted, bærer totalentreprenøren risikoen for materialer, prosjekteringsdokumenter og det som til enhver tid er utført av kontraktsgjenstanden.

Oppstår det tap eller skade på materialer, prosjekteringsdokumenter eller kontraktsgjenstanden fra arbeidets start til overtakelse har funnet sted etter NS8407 pkt. 37, skal totalentreprenøren gjennomføre de nødvendige tiltak for å sikre at arbeidet blir fullført i henhold til kontrakten.

Totalentreprenørens plikt til å gjennomføre tiltak som her nevnt, gjelder uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form fra byggherrens side.

9 Partenes representanter (NS8407 pkt. 9)

Hver av partene skal utpeke en person som representerer dem og har fullmakt til å fatte alle beslutninger angående kontrakten.

Partenes representant er angitt i avtaledokumentet.

10 Bruk av kontraktsmedhjelpere (NS8407 punkt 10)

10.1 Krav til kontraktsmedhjelpere

Totalentreprenøren plikter å gi byggherren informasjon om kontraktsmedhjelpernes økonomi, finansielle stilling, kapasitet og tekniske kompetanse, herunder dokumentasjon av registreringer (Brønnøysundregisteret, autorisasjon for arbeider etc.) som er nødvendig for at byggherren skal kunne vurdere spørsmål knyttet til godkjenning. Videre skal totalentreprenøren klargjøre overfor byggherren hvorvidt de valgte kontraktsmedhjelperne vil utføre alt arbeid selv, eller om kontraktsmedhjelperne planlegger å bruke ytterligere ledd under seg.

Totalentreprenøren kan ikke ha flere enn to ledd med kontraktsmedhjelpere i kjede under seg, med mindre annet er særskilt skriftlig avtalt med byggherren. Virksomheter som foretar utleie av personell sidestilles i denne bestemmelsen med kontraktsmedhjelpere. Grove eller gjentatte brudd på denne bestemmelsen er å anse som vesentlig mislighold.

Byggherrens rett til å nekte godkjenning av kontraktsmedhjelpere etter NS8407 pkt. 10.2 gjelder kontraktsmedhjelpere i alle ledd. Entreprenørens bruk av enkeltpersonforetak skal alltid godkjennes skriftlig av byggherren.

Totalentreprenøren skal kreve HMS-egenerklæring i alle underliggende entrepris- og kontraktsforhold ved inngåelse av kontrakter. Brudd på totalentreprenørens plikt til å kreve HMS-egenerklæring gir byggherren rett til å kreve at totalentreprenøren erstatter vedkommende firma med annet firma som kan fremlegge slik egenerklæring. Eventuelle økonomiske krav fra kontraktsmedhjelpere eller omkostninger for øvrig som følge av heving av avtaler med kontraktsmedhjelpere i denne forbindelse, skal bæres av totalentreprenøren.

Alle avtaler totalentreprenøren inngår om utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser, og totalentreprenøren skal sikre at alle aktuelle krav i denne kontrakten videreføres til aktuelle kontraktsmedhjelpere.

Der totalentreprenør er et arbeidsfellesskap gjelder disse kravene for den enkelte deltaker i arbeidsfellesskapet.

Totalentreprenøren er ansvarlig for kontraktsmedhjelperes overholdelse av kravene i kontrakten. Totalentreprenøren skal videreføre alle aktuelle krav og bestemmelser i denne kontrakten til kontraktsmedhjelperene.

10.2 Oppfølging av kontraktsmedhjelpere

Byggherrens rett til dokumentasjon, inspeksjon og samtaler skal også gjelde overfor totalentreprenørens kontraktsmedhjelpere. Dette inkluderer også innleide arbeidstakere og utsendte arbeidstakere.

Byggherren har rett til å kreve at totalentreprenøren gjennomfører nærmere spesifiserte kontroller av kontraktsmedhjelpere og arbeidstakere. Totalentreprenøren skal dokumentere resultatet av kontrollene og oversende dokumentasjonen til byggherren. Totalentreprenøren skal påse at tilsattes rettigheter etterleves i egen virksomhet og hos kontraktsmedhjelpere.

På oppfordring fra byggherren skal dette dokumenteres ved:

- Egenrapportering, og /eller
- Oppfølgingssamtaler, og/eller
- En uavhengig parts kontroll av arbeidsforholdene, og/eller
- 3. partssertifisering, eksempelvis SA8000 eller tilsvarende

11 Krav til organisering og personell

Organisasjonsplan jamfør konkurransegrunnlaget skal opprettholdes. Endringer gjøres skriftlig.

11.1 Språkkrav

Det kreves at minst en av arbeidstakerne på det enkelte arbeidslag kan kommunisere slik at vedkommende forstår og kan gjøre seg forstått på norsk i tillegg til eventuelle andre språk hos øvrige medarbeidere på arbeidslaget. Tilsvarende gjelder også for de som utfører arbeid alene på arbeidsstedet.

Alle som arbeider med trafikkdirigering skal kunne kommunisere på norsk.

Totalentreprenøren skal sørge for at arbeidstakere og kontraktsmedhjelpere i prosjektet kan kommunisere på en slik måte at unødig risiko ikke oppstår.

11.2 Utarbeidelse av ressurs- og organisasjonsplan

Totalentreprenøren skal før oppstart av arbeidene levere en oppdatert plan som bekrefter hvilke ressurser, herunder nøkkelpersonell, som skal benyttes i oppdraget og hvordan disse er organisert. Planen skal oppdateres ved endringer.

Byggherren skal godkjenne bruk av alt nøkkelpersonell før oppstart av arbeidene og eventuell utskifting i kontraktsperioden.

Ikke-godkjent personell skal ikke benyttes i gjennomføringen av kontrakten.

11.3 Krav til bemanningskapasitet

Totalentreprenøren skal ha tilstrekkelig bemanningskapasitet slik at det ikke forekommer unødvendig opphold i arbeidene eller at det er risiko for slikt opphold.

11.4 Krav til andel egne tilsatte

Totalentreprenørens egne tilsatte skal utføre minst 25 % av timeverkene ved utførelsen av

kontraktsarbeidet.

Timeverk til prosjektering medtas ikke i beregningsgrunnlaget.

Dersom ikke kravet til andel egne ansatte er oppfylt ved overtakelse, reduseres vederlaget i sluttoppgjøret med 2,5% av kontraktssummen.

11.5 Krav til nøkkelpersonell

Person(er) med det daglige administrative ansvaret og gjennomføringsansvar for kontrakten skal være ansatt hos totalentreprenøren. Kompetanse og erfaring skal dokumenteres.

Nøkkelpersonell skal kunne vise til gode samarbeidsevner.

11.6 Utskifting av personell

Totalentreprenøren skal informere byggherren om utpeking, utskifting eller forflytting av personer som er tillagt viktige funksjoner i kontraktsarbeidet.

Byggherren kan, hvis det foreligger saklig grunn, nekte totalentreprenøren å benytte angitte personer i de aktuelle stillingene eller be om at personene blir skiftet ut. Omkostningene ved dette skal bæres av totalentreprenøren.

Totalentreprenøren skal på egen bekostning sørge for utskifting av personell som opptrer på klanderverdig måte eller viser seg uegnet til å utføre sine arbeidsoppgaver.

11.7 Krav til lærlingordning

Totalentreprenøren skal ha et program for lærlinger og/eller praksisordning med tilsvarende funksjon.

Ved utførelsen av kontraktsarbeidet skal 5 % av de samlede arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsgagnene samlet (de fag som omfattes av utdanningsprogrammet for bygg- og anleggsteknikk, samt anleggsgartnerfaget) utføres av lærlinger, jf. opplæringslova § 4-1.

Kravene kan oppfylles ved at arbeidede timer er utført av personer som er under systematisk opplæring og er oppmeldt etter kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5. Kravene kan også oppfylles ved å benytte lærlinger etter tilsvarende ordning i annet EU-/EØS-land og personer som er under systematisk opplæring og er oppmeldt etter tilsvarende ordning som kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5, i annet EU-/EØS-land.

For hver lærling skal det dokumenteres ved kopi av lærlingekontrakt at arbeidstakeren oppfyller krav i «Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa», kapittel 4, § 4-1.

Totalentreprenøren skal ved oppstart, og på anmodning under gjennomføringen av kontraktsarbeidet, sannsynliggjøre at kravene vil bli oppfylt. Som del av totalentreprenørens krav om sluttoppgjør skal det fremlegges oversikt over antall lærlingetimer. Timelister skal fremlegges på anmodning.

12 Krav til kontraktsgjenstanden (NS8407 punkt 14)

Totalentreprenøren skal levere kontraktsgjenstanden i overensstemmelse med de krav som fremkommer av kontrakten.

Kontraktsgjenstanden skal være i samsvar med kontraktsdokumentene med tilhørende tegninger, modeller og beskrivelser.

Totalentreprenøren kan ikke fravike de løsninger som fremkommer av tilbudet uten skriftlig aksept fra byggherren. Dersom løsninger i tilbudet likevel ikke er egnet til å oppfylle kontraktens

krav, har totalentreprenøren ansvar for å utarbeide nye løsninger som er i tråd med kontraktens krav uten at dette gir totalentreprenøren krav på tilleggsvederlag eller fristforlengelse.

Totalentreprenørens valgte løsninger skal kunne bygges og vedlikeholdes under fullt forsvarlige arbeidsmiljøforhold.

13 Helse, miljø, sikkerhet og sikring (HMS)

13.1 Generelt

Med HMS menes ivaretagelse av sikkerhet, sikring, helse, arbeidsmiljø (SHA) og ivaretagelse av ytre miljø (YM).

Totalentreprenøren skal ha oversikt over alle relevante norske lover og forskrifter, samt administrative normer fra Arbeidstilsynet relatert til helse- og arbeidsmiljø. Alle krav og anbefalte administrative normer skal være implementert i styringssystem. HMS-styringen skal være basert på ISO 9001:2008 (2015), OHSAS 18001:2007 (ny ISO 45001:2016), ISO 14001:2015 eller EMAS samt ISO 31 000:2009 eller tilsvarende.

Totalentreprenøren skal planlegge og drive virksomheten på en måte som sikrer at kontraktsarbeidet kan utføres uten tap av liv og helseskader, uten skade på materiell og anlegg og uten miljøkonsekvenser. Totalentreprenøren er forpliktet til å drive systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, jf. forskrift 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften). Totalentreprenøren skal ha dokumenterte systemer som er i overensstemmelse med byggherrens krav mht. kontroll og oppfølging av helse, miljø og sikkerhet. Totalentreprenøren er forpliktet til å søke etter og velge optimale løsninger og arbeidsprosesser for ivaretagelse av HMS ved utførelsen av kontraktsarbeidet.

Byggherren vil i prosjektutviklingsfasen utarbeide en plan for sikkerhet, helse, arbeidsmiljø (SHA-plan) som stiller krav til totalentreprenøren. Byggherren forbeholder seg retten til å oppdatere krav i kontrakten relatert til helse- og arbeidsmiljø, sikkerhet, sikring og ytre miljø dersom nye, endrede eller oppdaterte lov- eller forskriftskrav tilsier dette.

13.2 Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan)

Byggherrens SHA-plan er styrende for prosjektet. Totalentreprenøren skal ha et internkontrollsystem inkludert tiltaksbeskrivelser for håndtering av risikofylte arbeider. Disse skal knyttes til SHA-planen som definert etter Byggherreforskriften.

SHA-planen ajourføres av byggherren, og ajourført SHA-plan skal til enhver tid være tilgjengelig for begge parter. Totalentreprenøren skal levere relevant informasjon om sin virksomhet (risikovurderinger, sikkerjobbanalyser, endringer og andre relevante dokumenter) til byggherren slik at byggherren kan ajourholde SHA-planen.

Ajourført SHA-plan skal lagres i perm i brakkeriggen.

13.3 Hovedbedrift og samordningsansvar

Totalentreprenøren er hovedbedrift etter Arbeidsmiljøloven § 2-2 og Internkontrollforskriftens § 6, med ansvar for å organisere verne- og miljøarbeidet i henhold til Arbeidsmiljøloven. Totalentreprenøren har samordningsansvar etter forskriftens §6, annet ledd.

Hovedbedrift med samordningsansvar har ansvaret for inntakskontroll på byggeplassen. Dette ansvaret kan ikke delegeres. Ved inntakskontrollen skal det som minimum foretas en utsjekk av nødvendig dokumentasjon eksempelvis relevante kompetansebevis og sertifikater, byggebransjens id-kort, lovpålagt HMS-opplæring. Det skal gis informasjon om SHA-planen, samt

---

resultatet av en eventuell samhandlingsprosess.

Dersom byggherrens egne arbeidstakere i kortere perioder oppholder seg innenfor kontraktens naturlige arbeidsområde, er totalentreprenøren ansvarlig for samordning av verne- og miljøarbeidet.

Alle avtaler med kontraktsmedhjelpere skal inneholde bestemmelser om arbeidets utførelse, forhold på arbeidsstedet, oppfølging og rapportering som anvendt i denne kontrakten.

Byggherrens representant er HMS-koordinator innenfor sin byggherreorganisasjon.

Totalentreprenøren skal uten ugrunnet opphold informere byggherren dersom Arbeidstilsynet eller andre tilsynsmyndigheter har foretatt kontroll eller gitt pålegg om å stoppe arbeidet, utbedre systemfeil eller liknende som gjelder gjennomføring av kontraktsarbeidet.

13.4 Koordinator for utførelsesfasen

Rollen som koordinator for utførelsesfasen (KU) iht. Byggherreforskriften, ivaretas av byggherren.

13.5 Forhåndsmelding til Arbeidstilsynet

Senest en uke før arbeidet igangsettes sørger byggherren for at det blir sendt inn forhåndsmelding på fastsatt skjema til Arbeidstilsynet om arbeidet.

Totalentreprenøren er ansvarlig for at forhåndsmeldingen henges opp synlig på bygge- og anleggsplassen og at den oppdateres.

13.6 Føring av oversiktsliste

SHA-koordinatoren (KU) skal til enhver tid ha oversikt over alle som utfører arbeid på prosjektet/arbeidsstedet.

For at byggherren skal kunne ivareta denne oppgaven på en tilfredsstillende måte, skal hovedbedrift med samordningsansvar sørge for elektronisk registrering av alle arbeidstakere som utfører arbeid på prosjektets arbeidsområde. For hver arbeidstaker skal det registreres navn, fødselsdato, arbeidsgiver og nasjonalitet.

Personer som leverer varer til prosjektet og andre som i kortere perioder befinner seg innenfor prosjektets arbeidsområde, omfattes ikke av bestemmelsen om føring av oversiktslister og skal således ikke føres inn i oversiktslistene.

13.7 Vernerunder og kontrollrutiner

Totalentreprenøren skal gjennomføre vernerunder annen hver uke i kontraktsperioden, normalt i forkant av byggherremøter.

KU skal ha innkalling til vernerunder og skal ha anledning til å delta på disse. KU skal ha kopi av alle protokoller fra slike vernerunder.

13.8 Personlig verneutstyr

Alt verneutstyr skal være CE-merket. For alt arbeid skal det benyttes vernetøy som er godkjent etter NS-EN 20471:2013 og som tilsammen utgjør minst verneklasse 3, med mindre SHA-planen stiller strengere krav.

Bruk av hjelm, vernetøy og vernesko er påbudt for alle som befinner seg på anleggsområdet.

13.9 Merking

Alt teknisk utstyr som krever CE-merking, skal være merket. Alt sertifikatpliktig utstyr skal være sertifisert og kontrollert iht. gjeldende bestemmelser og være utstyrt med oblat og dokumentasjon for årlig kontroll. Alle sertifikater, kontroll- og instruksjonsbøker skal foreligge før utstyret tas i bruk, og fremlegges på forespørsel eller kontroll.

13.10 Kjemiske produkter

Det skal tilstrebes å bruke kjemiske produkter som er så lite helse- og miljøskadelige som mulig, både når det gjelder akutte og langsiktige virkninger (for eksempel oppkonsentrering i levende organismer eller genetiske endringer) samt hvilke volum som kreves for å oppnå tilfredsstillende resultat.

Totalentreprenøren skal ha sikkerhetsdatablad for de kjemiske produkter som blir oppbevart eller brukt. Oversikten skal være ajourført.

Sikkerhetsdatablad for de kjemikalier som er i bruk skal være tilgjengelig på brukerstedet. Verneombudet skal ha tilgang til et ajourført stoffkartotek for sitt ansvarsområde.

Totalentreprenøren skal utarbeide rutiner som sikrer korrekt håndtering av alle kjemiske produkter som skal benyttes, fra inntransport fra underleverandør, mottak, håndtering og intern transport, lagring, uttak fra lager og bruk.

13.11 Risikovurdering

Totalentreprenøren skal sørge for at det finnes arbeidsinstruks for aktiviteter som medfører risiko.

Byggherren utfører overordnet risikovurdering, det vil si risikovurdering ut fra prosjektets spesifikke risikoforhold og øvrige rammebetingelser som kan innebære fare for liv og helse. Byggherrens overordnede risikovurdering er en del av SHA-planen. Totalentreprenøren skal utføre detaljert risikovurdering, det vil si risikovurdering for valgt framgangsmåte for utførelse av den enkelte aktivitet som kan innebære fare for liv og helse.

Totalentreprenøren skal utarbeide risikovurderinger og eventuelt arbeidsinstrukser med utgangspunkt i byggherrens risikovurdering og entreprenørens selvstendige risikovurderinger når det gjelder:

- arbeid som innebærer særlig risiko
- anvendelse av helse- og miljøfarlige stoffer og materialer
- arbeidsprosesser med særlig risiko som nødvendigvis skal utføres i områder som samtidig skal være arbeids-, ferdsel- eller oppholdsområde for andre
- andre forhold som byggherren gjør oppmerksom på, eller som entreprenøren oppdager

Totalentreprenøren skal også vurdere om det er andre risikoforhold enn de byggherren har beskrevet som kan være av betydning, og disse skal eventuelt meldes byggherren så snart som mulig. Byggherrens overordnede risikovurdering og eventuelle suppleringer fra entreprenørens detaljerte risikovurdering skal inngå i SHA-planen for prosjektet.

Arbeidsinstrukser skal forelegges byggherren senest en uke før oppstart av de aktuelle arbeidsoppgavene. Hvilke vurderinger som er gjort skal kunne fremlegges skriftlig.

Totalentreprenøren kan ikke påberope fremleggelse for byggherren som begrensende for sine forpliktelser etter dette punktet. Arbeidsinstruksene skal være underskrevet av det stedlige verneombudet. Arbeidsinstrukser for relevante risikoutsatte arbeidsoperasjoner skal oppbevares hos hovedbedrift og hos byggherrens HMS-koordinator. Den enkelte virksomhet skal oppbevare alle aktuelle arbeidsinstrukser, gjennomgå og informere alle aktuelle arbeidstakere om hvordan utføre disse arbeidsoppgavene på en sikker måte.

13.12 Plan for håndtering av uønskede hendelser

Målet med planen er at alle skal være best mulig forberedt til å håndtere en uønsket hendelse på arbeidsstedet. Planen skal beskrive forebyggende tiltak for å begrense skadevirkninger når en uønsket hendelse oppstår.

Totalentreprenøren skal derfor for kontrakten utarbeide en plan som minst skal inneholde:

- Beredskapsrutiner for ulykker, brann og forurensning inklusive hyppighet av øvelser
- Ressurser og materiell til bruk ved ulykker, brann og utslipp
- Varslingsplan

Planen skal være gjort kjent blant alle som utfører arbeid på kontrakten, og være tilgjengelig for disse. Beredskapsrutiner skal bygge på kontraktens risikovurdering, Transport/evakuering samt avsperring i forbindelse med en uønsket hendelse skal framgå spesielt.

Planen skal gi oversikt over nødvendige ressurser, det vil si førstehjelpsutstyr og beredskapsmateriell (brannslukningsapparat, oppsugingsmiddel osv.), samt oversikt over tilgjengelige telefoner. Alle som utfører arbeid på kontrakten, skal ha tilgang til egnet kommunikasjonsutstyr.

Varslingsplanen inngår i kontraktens SHA-plan, og skal også inkludere varsling for uønskede hendelser knyttet til ytre miljø. Varslingsplanen skal skjematisk vise hvem som skal varsle og hvem som skal varsles.

Plan for håndtering av uønskede hendelser skal inneholde en oversikt over hvem som skal delta i og lede gjennomgangen med berørt personell etter en alvorlig hendelse (debrifing).

Rutinene for beredskap, som omtalt i dette punktet, skal gjennomgås grundig i forbindelse med et byggemøte tidlig i kontraktperioden. For større eller risikofylte kontrakter skal det i tillegg holdes minst en beredskapsøvelse tidlig i kontraktperioden. Beredskapsøvelsen skal tilpasses en tenkelig uønsket hendelse for kontraktsarbeidet.

13.13 Rapportering og varsling av ulykker, brann, forurensning og andre uønskede hendelser

Totalentreprenøren rapportering av arbeidsulykker, yrkesskader og andre uønskede hendelser skal skje etter følgende retningslinjer:

Hva Rapporteres	Når rapporteres	Til hvem	Rapportform til byggherren
Alvorlige ulykker i forbindelse med arbeid (konsekvensklasse K4 og K3)	Når det skjer	Politi Arbeidstilsynet Byggeleder DSB ved sprengningsulykker og elektrisitetsulykker Brannvesenet ved brann og forurensningsulykker Verneombud Pårørende (politiet varsler ved dødsulykke)	Muntlig i første omgang, deretter skriftlig 3)
Øvrige ulykker (konsekvensklasse K2 og K1)	Senest innen 48 timer	Byggeleder DSB i tillegg til Arbeidstilsynet ved sprengningsulykker og elektrisitetsulykker Verneombud	Skriftlig 3)
Nestenulykker	Senest innen 14 dager	Byggeleder Verneombud	Skriftlig 3)
Alvorlige nestenulykker	Når det skjer	Som for alvorlige arbeidsulykker	Muntlig i første omgang, deretter skriftlig 3)

Yrkessykdom/ yrkesskade	Når det blir konstatert 1)	Arbeidstilsynet Byggeleder2)	Skriftlig
-------------------------	----------------------------	------------------------------	-----------

- 1) Benyttes til forebyggende arbeid
- 2) Bare når arbeidstaker samtykker og sykdommen er relevant for arbeid i denne kontrakten.
- 3) Rapportering gis på byggherrens meldeskjema for entreprenørhendelser eller på skjema med tilsvarende opplysninger

Ved alvorlige hendelser på prosjektet skal byggherren varsles umiddelbart. Totalentreprenøren skal uten ugrunnet opphold varsle byggherren om alvorlige skader på objekter, enten de inngår i kontraktsarbeidet eller ikke.

Begrepsforklaring

DsB: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Nestenulykke: Uønsket hendelse som under litt andre omstendigheter kunne ha resultert i skade på personer, miljø eller materielle verdier

Ulykke: Uønsket hendelse som resulterer i utilsiktet skade på personer, miljø eller materielle verdier, eller fører til produksjonstap

Konsekvensklasse: Ringsaker kommunes klassifisering av skader som vist nedenfor

Skadeklasse	Personskade	Materiell skade	Miljøskade
K4	Død	> NOK 5 mill	Katastrofal miljøskade med restaureringstid over 10 år
K3	Alvorlig personskade med mulig varig mén	> NOK 1 mill	Kritisk miljøskade med restaureringstid 5-10 år
K2	Personskade med fravær	> NOK 50 000	Moderat til alvorlig miljøskade med restaureringstid 1 – 5 år
K1	Personskade uten fravær	> NOK 10 000	Minimal miljøskade med restaureringstid under 1 år

13.14 Avviksbehandling, rapportering og debrifing

For å forhindre ulykker er det viktig at alles ansvar i HMS-arbeidet er klarlagt. Brudd på gjeldende HMS-bestemmelser regnes som avvik og skal registreres og gjennomgås for å forhindre gjentatte avvik og ulykker.

Ved uønskede hendelser skal det minimum gis den informasjon som etterspørres i Ringsaker kommune sitt skjema "Melding om uønsket hendelse". Meldingen sendes byggherren.

Årsaksanalyse og hvilke tiltak som gjøres for å unngå gjentakelse av hendelsen, skal også sendes byggherren.

Byggherren krever i tillegg en sammenstilling i Månedsrapport-HMS etter nærmere anvisning.

Etter en alvorlig hendelse, skal det gjennomføres debrifing for berørt personell.

Totalentreprenøren skal reagere på brudd på sikkerhetsbestemmelsene.

13.15 Byggherrens sanksjonsrett i tilknytning til HMS

Dersom entreprenøren eller underentreprenører nekter å utarbeide sikkerhetsrutiner eller å etterkomme påbud om tiltak for å hindre at liv og helse settes i fare, kan byggherren stanse arbeidet inntil forholdet er brakt i orden. Dette gir ikke entreprenøren rett til godtgjørelse for de merkostnader dette måtte påføre ham.

Byggherrens sanksjonsrett inkluderer dessuten:

- Fastsettelse av kort frist for iverksetting av tiltak. Byggherren kan selv sørge for å få tiltak gjennomført eller iverksatt for entreprenørens regning hvis ikke entreprenøren selv gjennomfører tiltaket innen gitt frist.
- Først skriftlig advarsel, deretter skriftlig bortvisning fra arbeidsstedet ved manglende bruk av påbudt personlig verneutstyr, eller andre brudd den enkelte arbeidstaker svarer for.

Ved vedvarende, påtalte brudd på regelverket og etter skriftlig henvendelse fra byggherren til entreprenørens sentrale ledelse, kan byggherren heve kontrakten. Heving skjer da i henhold til NS840 pkt. 29.1. Rett til heving av kontrakten på dette grunnlaget gir byggherren anledning til å utelukke entreprenøren og eventuelt underentreprenør fra å delta i oppdrag for Ringsaker kommune i inntil ett år.

14 Kvalitetssikring

14.1 Kvalitetsplan

Totalentreprenøren skal utarbeide en kontraktsspesifikk kvalitetsplan som beskriver prosesser, prosedyrer og tilhørende ressurser som skal anvendes av hvem og når for å oppfylle kravene i kontrakten.

Kvalitetsplanen skal være så enkel og kortfattet som mulig og ikke være i strid med bestemmelsene i NS-ISO 9000-serien.

Totalentreprenøren skal overlevere kvalitetsplan til byggherren før arbeidet starter, senest 3 uker etter kontraktsinngåelse.

Byggherren kan nekte oppstart av aktiviteter hvor ikke tilstrekkelig arbeidsprosedyre eller arbeidsbeskrivelse foreligger, eller hvor totalentreprenøren ikke etterlever kontraktens krav til kvalitetssikring, uten at dette gir totalentreprenøren krav på tilleggsvederlag eller fristforlengelse.

Kvalitetsplanen skal vise totalentreprenørens systematiske ivaretagelse både av kvalitet og av HMS. Kvalitetsplanen skal dekke alle arbeidsoperasjoner og minst inneholde organisasjonsplan, kontrollplan, arbeidsprosedyrer, avviksbehandling og dokumentbehandling.

14.2 Sjekklister

Kvaliteten på utførelsen skal dokumenteres ved sjekklister vedlagt bilde med tids- og stedsangivelse. Totalentreprenøren utarbeider sjekklisten. Sjekklisten skal inneholde plass for kontrollsignatur og skal undertegnes av den person som har utført kvalitetssikringsarbeidet samt totalentreprenørens ansvarlige representant.

Totalentreprenøren skal fremlegge kopi av sjekklister ved viktige milepæler, før videre arbeider kan startes. Kopi kan kreves oversendt byggherren fortløpende for alle arbeider.

Sjekklister skal om mulig utfylles med måleverdier og dokumentere krav gitt i kontrakten.

Sjekkliste for HMS skal fylles ut på skjema (se vedlegg) før byggherremøte, samt gjennomgås på hvert enkelt byggherremøte.

14.3 Varsel om avvik fra totalentreprenøren

Totalentreprenøren skal varsle om avvik ved utførelsen av kontraktsarbeid. Varsel om avvik skal fremsettes på egnet skjema.

14.4 Teknisk avklaring

Teknisk avklaring skal inneholde:

- Totalentreprenørens beskrivelse av problem
- Forslag til løsning
- Entydig merking
- Entreprenørs underskrift og dato, med egen plass for byggherrens kommentarer samt byggherrens dato og
- Underskrift

Forespørsel om teknisk avklaring skal gjøres på egnet skjema.

14.5 Statusrapport og månedsrapport

I hvert byggherremøte skal totalentreprenøren avlegge en statusrapport.

Rapporteringen skal som et minimum redegjøre for fremdriftsmessig status i.h.t gjeldende fremdriftsplan i tillegg til kvalitetsmessig og økonomisk status.

Byggherren krever i tillegg en sammenstilling i Månedsrapport-HMS, jfr. mal (se vedlegg).

14.6 Rapportering og krav til varsling

Dokumentasjon på at kontraktens kvalitetskrav er oppfylt, skal leveres byggherren fortløpende. Eventuelle avvik skal tydelig fremgå av totalentreprenørens kvalitetsdokumentasjon.

Totalentreprenørens rapportering fritar ikke totalentreprenøren fra kontraktens varslingsregler. Dersom totalentreprenøren vil påberope at forhold angitt ved rapportering som grunnlag for krav om fristforlengelse eller vederlagsjustering, skal kravet varsles og behandles etter bestemmelsene i dette kapittel C2 og NS8407.

14.7 Sanksjoner knyttet til mangelfull rapportering

Dersom totalentreprenørens dokumentasjon til byggherren er mangelfull, og totalentreprenøren ikke framskaffer den avtalte dokumentasjonen innen 14 dager etter å ha blitt gjort oppmerksom på forholdet, ilegges totalentreprenøren en mulkt på 2.000 kr per hverdag for hvert forhold inntil dokumentasjonen foreligger. Punktet omfatter både forhold knyttet til mangelfull kvalitetsrapportering og mangelfull statusrapportering og månedsrapportering.

Totalentreprenøren ilegges en mulkt på 5.000 kr dersom byggherrens stikkprøvekontroll avdekker vesentlige avvik i utførelsen som forringer kvaliteten og som ikke er meldt inn til byggherren innen 2 dager etter at avviket inntraff, på tross av at totalentreprenøren visste om eller burde ha visst om avviket.

Trekk i form av sanksjon er ikke begrensende for byggherrens håndtering av mangler i henhold til NS8407.

15 Prosjektering (jf. NS8407 punkt 16)

Totalentreprenøren skal sørge for all nødvendig prosjektering for å kunne levere kontraktsgjenstanden i samsvar med kontraktens krav, herunder reglene i dette kapittel C2 og NS8407 punkt 14.

Totalentreprenørens prosjekteringsmateriale skal foreligge minst tre uker før bygging av de aktuelle deler, slik at byggherren har mulighet for gjennomgang av materialet.

Totalentreprenøren skal løpende tilrettelegge for byggherrens valg av løsninger/produkter mv gjennom en byggherrebeslutningsplan. Planen skal utarbeides så snart som mulig etter avtaleinngåelse, og angi innen hvilke frister byggherren må treffe sine valg, uten at valgene skal ha fremdrifts- eller kostnadskonsekvens. Byggherrebeslutningsplanen skal være et aktivt verktøy for samspillsgruppen, for å sikre at prosjektet når de overordnede målsetninger om blant annet samarbeid og gode løsninger.

I prosjektutviklingsfasen som ligger til grunn for avtalt målpris har totalentreprenøren og byggherren fastlagt alle vesentlige løsninger, materialer og utførelser. Partene har også avtalt en generell standard for alle produktvalg og alle løsninger. Innenfor avtalte rammer står byggherren fritt til å velge løsninger og produkter.

Totalentreprenøren plikter alltid å fremskaffe minst ett alternativ for utførelse, inklusive materialvalg mv, som ligger innenfor avtalt målpris og oppfyller avtalte krav til standard/ligger innenfor for-/detaljprosjektets rammeforutsetninger.

Dersom totalentreprenøren mener at byggherrens valg etter dette punkt går utover avtalte rammer, har totalentreprenøren rett til å kreve tillegg i målpris. Krav på tillegg skal varsles og dokumenteres uten ugrunnet opphold. Dersom totalentreprenøren unnlater å varsle og dokumentere tilleggskrav i henhold til forrige setning, mister han retten til å kreve målprisen justert, som følge av byggherrens valg.

Totalentreprenøren skal ikke utføre arbeider som han vil kreve målprisen justert for, uten etter byggherrens forutgående skriftlige bestilling (endringsavtale/omtvistet endringsordre). Eventuelle arbeider utført før det foreligger avgjørelse fra byggherren vil ikke gi rett til økning av målpris.

I den grad byggherren ikke gjør bruk av sin rett til å velge løsninger, materialer og utførelser, plikter totalentreprenøren – etter skriftlig varsel med minst tre dagers siste frist for byggherren til å treffe et valg – å velge løsninger og produkter. Løsningene og produktene skal oppfylle avtalte generelle krav til standard/kvalitet. Varsel med siste frist for byggherren til å treffe valg skal sendes slik at tidspunktet samsvarer med siste mulighet for totalentreprenøren og byggherren til å velge løsning/produkt uten at valget får fremdriftskonsekvens.

16 Distribusjon av tegninger og annet arbeidsgrunnlag

Tegninger og annet arbeidsunderlag nødvendig for prosjektering vil kun bli gjort tilgjengelige av byggherre på elektronisk format. Totalentreprenøren må vederlagsfritt selv sørge for å bekoste nødvendig utskrift og mangfoldiggjøring av tegningene.

17 Ytre miljø – generelle krav for Ringsaker kommune

17.1 Hensyn til omgivelsene

Totalentreprenøren må i tillegg til å følge generelle krav, holde oversikt over forhold som krever spesielle hensyn i kontraktsområdet. Det skal tas spesielt hensyn til barn, naboer og myke trafikanter. Kontraktsarbeidene må utføres iht. kontraktens krav og de vilkår som ellers stilles av offentlige myndigheter for gjennomføringen av tiltaket.

Totalentreprenøren skal under arbeidets gang ta hensyn til omgivelsene, slik at ikke naboer og berørte parter sjeneres unødig av støv, støy, rystelser, utslipp og avfall etc. I samarbeid med byggherren skal totalentreprenøren bidra til løpende informasjon til berørte parter.

Totalentreprenøren skal sikre at omgivelser og tilstøtende vegnett ikke påføres ulemper i form av støv og tilsøling av veger som følge av kontraktsarbeidene. Alle maskiner skal være utstyrt med absorpsjonsmiddel, slik at trafikkfarlig søl som oljelekkasjer og lignende kan samles opp

umiddelbart.

Totalentreprenøren skal følge retningslinjer fra Miljøverndepartementet T1442, pkt. 4.2 som setter støygrenser for arbeider, og om nødvendig kontakte ansvarlig myndighet (kommunelege e.l.), og eventuelt søke om tillatelser og dispensasjoner.

Totalentreprenøren skal varsle naboer som blir utsatt for vesentlig støy spesielt, unntatt når byggherren bestemmer noe annet. Slik varsling omfatter oppslag ved arbeidsstedene, og brev eller personlig informasjon til de mest berørte naboene. Byggherren skal informeres om at varsel er gitt før slike arbeider igangsettes.

Det skal tas forholdsregler for å unngå spredning av uønskede arter og smittestoffer, både gjennom flytting av vann eller jord samt bruk av utstyr eller masser som kan ha vært i kontakt med uønskede arter og smittestoffer.

17.2 Rive- og rehabiliteringsarbeider

Totalentreprenøren skal i sin utdyping av kvalitetsplanen redegjøre for prosedyrer som fullt ut dekker følgende krav:

- hindre at miljøgifter blir spredt ukontrollert i naturen
- minimalisere ulempene for nærmiljøet under riveprosessene
- hindre at utførende personell blir utsatt for helseskader

17.3 Trematerialer

Det skal ikke forekomme tremateriale med tropisk tømmer, verken i det ferdige produktet eller midlertidig under gjennomføring av kontraktsarbeidene herunder til bruk som emballasje. Alt treverk benyttet som emballasje på importert materiell skal være godkjent, merket og varmebehandlet eller gasset etter gjeldende internasjonalt regelverk.

17.4 Avfallshåndtering

Totalentreprenøren skal utarbeide avfallsplan der det er krav om dette.

17.5 Rengjøring av utstyr

Rengjøring av utstyr skal kun skje på en måte og på et sted som ikke utsetter trafikanter, naboer, arbeidere eller andre for fare eller er til sjenanse/ skade for omgivelsene.

18 Risiko for forhold ved grunnen

Totalentreprenøren har i prosjektutviklingsfasen, og før målpris ble avtalt, hatt det fulle ansvar for vurdering av grunnforhold, herunder ansvar for gjennomføring av tilstrekkelige grunnundersøkelser, klarlegging av kabler og ledninger i grunnen osv. Alle opplysninger byggherren har gitt om grunnforhold er i ettertid kvalitetssikret av totalentreprenøren.

Totalentreprenøren har fått oppgjort sin innsats basert på medgått tid/medgåtte kostnader. Som følge av totalentreprenørens rolle i prosjektutviklingsfasen er det avtalt at totalentreprenøren skal ha risikoen for alle forhold i grunnen som han burde oppdaget ved gjennomføring av grundige forundersøkelser.

I prosjektutviklingsfasen, og før målpris ble avtalt, hadde totalentreprenøren også ansvaret for å vurdere mulige kulturminner, jf lov av 6. juni 1978 nr 50. Som følge av totalentreprenørens rolle i prosjektutviklingsfasen er det avtalt at totalentreprenøren skal ha risikoen for alle kulturminner som han burde oppdaget ved gjennomføring av grundige forundersøkelser.

Dersom forholdene i byggegrunnen, herunder ukjente kabler og ledninger, kulturminner osv, avviker vesentlig fra hva totalentreprenøren burde oppdaget gjennom grundige forundersøkelser, har totalentreprenøren krav på tillegg i byggetid/regulering av målpris.

Vannstands nivåer vil være varierende som følge av årstider, nedbørsmengder og temperaturer. Enkelte variasjoner er forutsigbare, andre ikke. I prosjektutviklingsfasen er det gjort en vurdering av hva en må forvente av variasjoner og forutsigbarhet, og hvordan anleggsgjennomføringen best kan hensyn ta dette.

Dersom forholdene med vannstands nivåer og forutsigbarhet avviker vesentlig fra hva totalentreprenøren har beskrevet og lagt til grunn for sin anleggsgjennomføring og målpris, har totalentreprenøren eller byggherren krav på justering av byggetid/regulering av målpris.

Totalentreprenøren skal påvise og ta hensyn til alle eksisterende kabler og ledninger ved utførelsen av kontraktsarbeidet.

19 Myndighetskrav vedrørende arbeidskraft

19.1 Bruk av innleid arbeidskraft

Arbeidet skal utføres av totalentreprenøren og dennes ansatte i tjenesteforhold, eventuelt av kontraktsmedhjelpere og deres ansatte, eller ved bruk av innleid arbeidskraft.

Totalentreprenøren skal sørge for at likebehandlingsprinsippet i arbeidsmiljøloven § 14-12a overholdes.

Innleie fra bemanningsselskaper skal følge arbeidsmiljøloven §§ 14-12 til 14-14 om innleie av arbeidstakere. Ved innleie skal det være skriftlig avtale mellom innleiebedriften og innleiebedriftens tillitsvalgte.

Ved innleie fra et bemanningsselskap, er det en forutsetning at utleieselskapet praktiserer lønn mellom oppdragene for sine arbeidstakere i prosjektet. Avlønning mellom oppdragene skal minst være innenfor minstelønnsbestemmelsene i de landsomfattende tariffavtalene, som er gjort gjeldende for den aktuelle arbeidskategori som arbeidstakeren representerer.

NS8407, pkt. 10, som gjelder bruk av kontraktsmedhjelpere, gjøres gjeldende også for bruk av innleid arbeidskraft.

19.2 Anvendt arbeidskraft

Totalentreprenøren skal til enhver tid kunne dokumentere at den anvendte arbeidskraft oppfyller kontraktens bestemmelser.

Alle avtaler med de som utfører arbeid på kontrakten, skal inneholde bestemmelser om arbeidets utførelse, forhold på arbeidsstedet og utførelse ved underentreprise som anvendt i denne kontrakten.

Byggherren kan kreve dagmulkt dersom totalentreprenøren selv eller noen av hans kontraktsmedhjelpere anvender ulovlig eller ikke-kontraktsmessig arbeidskraft og forholdet ikke er blitt rettet innen en frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren. Mulkten løper fra fristens utløp til forholdets opphør. Mulkten skal utgjøre 1 promille av kontraktssummen, men ikke mindre enn kr. 1000,- pr hverdag.

Ved konstatert brudd på ovennevnte bestemmelser, og totalentreprenøren ikke har rettet forholdet innen fristens utløp, kan byggherren heve kontrakten.

Rett til heving av kontrakten på dette grunnlaget gir byggherren anledning til å utelukke totalentreprenøren og eventuelt kontraktsmedhjelpere fra å delta i oppdrag for Ringsaker kommune for inntil ett år.

19.3 Ansattes lønns og arbeidsvilkår

Totalentreprenøren skal sikre at alle arbeidstakere har en skriftlig arbeidsavtale som oppfyller kravene i arbeidsmiljøloven § 14-5.

Totalentreprenøren skal sørge for at ansatte, innleide arbeidstakere og utsendte arbeidstakere i egen og eventuelle kontraktmedhjelperes organisasjon, som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med denne bestemmelse. Bestemmelsen gjelder for arbeider som utføres i Norge.

På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale skal totalentreprenøren ha lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende forskrifter.

På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal totalentreprenøren ha lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje.

Med lønns- og arbeidsvilkår menes i denne sammenheng bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.

Byggherren har adgang til å føre tilsyn og kontroll med totalentreprenøren og skal gis adgang til innsyn i nødvendige dokumenter for å påse at kontraktens krav til lønns- og arbeidsvilkår er oppfylt. Herunder plikter totalentreprenøren på forespørsel å gi byggherren kopi av ansettelseskontrakter til de arbeidstakerne som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, deres lønns slipper og timelister, samt dokumentasjon på ordnede boforhold for dem. I tillegg kan byggherren kreve å få adgang til lokaler som benyttes til innkvartering av ansatte. Byggherrens rett til dokumentasjon og inspeksjon skal også gjelde overfor kontraktmedhjelpere, innleide arbeidstakere og utsendte arbeidstakere.

Totalentreprenøren skal videreføre bestemmelsene overfor kontraktmedhjelpere, innleide arbeidstakere og utsendte arbeidstakere. Totalentreprenøren skal gjennomføre nødvendige kontroller av kontraktmedhjelpere, innleide arbeidstakere og utsendte arbeidstakere. Totalentreprenøren skal dokumentere resultatet av kontrollene, og oversende dokumentasjonen til byggherren. På byggherrens forlangende skal totalentreprenøren gjennomføre nærmere spesifiserte kontroller av kontraktmedhjelpere, innleide arbeidstakere og utsendte arbeidstakere.

Byggherrens økonomiske krav knyttet til totalentreprenørens kontraktsbrudd, jf. NS 8407 pkt. 28.3, begrenses ikke til kontraktens gjenstand, men omfatter også brudd på kontraktsbestemmelser knyttet til lønns- og arbeidsvilkår.

Dersom totalentreprenøren eller kontraktmedhjelpere ikke etterlever bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår, kan byggherren iverksette følgende tiltak:

- Stanse arbeidet inntil forholdet er brakt i orden. Dette gir ikke totalentreprenøren rett til godtgjørelse for de merkostnader dette måtte påføre ham.
- Holde tilbake et beløp som tilsvarer 2 ganger totalentreprenørens antatte besparelse, til det er dokumentert at forholdet er brakt i orden.
- Fastsette kort frist for å bringe forholdet i samsvar med kontraktsbestemmelsene.
- Dersom totalentreprenøren ikke har rettet opp forholdet innen en gitt tidsfrist, kan byggherren heve kontrakten.

Ved gjentatte brudd på kontraktsbestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår kan totalentreprenøren bli avvist fra fremtidige kontrakter med Ringsaker kommune i 2 år.

19.4 Rapportering i samsvar med ligningsloven §5-6

Totalentreprenøren skal snarest og senest 14 dager etter at arbeidet er påbegynt dokumentere overfor byggherren at ligningslovens krav til rapportering av oppdrag og oppdragstakere er oppfylt. Opplysningene oversendes ligningsmyndighetene, med kopi til byggherren, på den til enhver tid fastsatte rapporteringsmåte.

For kontraktsmedhjelpere i alle ledd skal totalentreprenøren snarest og senest innen 14 dager etter at den aktuelle leveranse eller kontraktsmedhjelperens arbeide er påbegynt, dokumentere overfor byggherren at ligningslovens krav til rapportering av oppdrag og oppdragstakere er oppfylt. Opplysningene oversendes ligningsmyndighetene på den til enhver tid fastsatte rapporteringsmåte.

Totalentreprenøren forplikter seg til å holde byggherren skadesløs for ethvert krav eller annen sanksjon pålagt av ligningsmyndighetene og som er foranlediget av totalentreprenørens eller noen kontraktsmedhjelpers brudd på noen bestemmelse gitt i ligningsloven og tilhørende forskrifter.

Byggherren har rett til å holde tilbake deler av kontraktssummen som følge av forhold nevnt under dette punkt, i henhold til bestemmelser for dette i NS8407, pkt. 28.3.

20 Frister og fremdrift (NS8407 punkt 21.1)

20.1 Frister

Entreprenøren er forpliktet til å utføre kontraktsarbeidene i samsvar med frister angitt i kontraktsdokumentet.

20.2 Krav til totalentreprenørens fremdriftsplaner

Totalentreprenøren skal levere detaljert fremdriftsplan senest 3 uker etter kontraktsgodkjenning. Fremdriftsplanene skal holde seg innenfor de krav som er angitt i kontrakten og spesifiseres slik at fremdriften kan kontrolleres av byggherren. I tillegg skal planen reflektere kontraktens frister og milepælsplanen i prosjektet.

Dersom totalentreprenøren har krav på fristforlengelse, skal fremdriftsplanene justeres tilsvarende.

Fremdriftsplanen skal til enhver tid vise totalentreprenørens reelle plan for utførelse og ferdigstillelse av arbeidene. Milepæler, tidskritiske avhengigheter og aktiviteter som innebærer risiko skal blant annet fremgå. Oppdatert fremdriftsplan som både viser reelt oppnådd fremdrift og videre planlagt fremdrift skal leveres byggherren på hvert byggherremøte. Totalentreprenøren foreslår og byggherren bestemmer detaljeringsgrad.

Eventuelle sideentreprenørs arbeider og koordinerende arbeider mot andre aktører skal synliggjøres i framdriftsplanen.

Byggherrens ytelser vil være fordelt over hele byggetiden. Totalentreprenøren kan ikke – uten særskilt avtale med byggherren – legge til grunn at byggherrens ytelser leveres raskere enn det som er nødvendig for ferdigstillelse i samsvar med kontraktens ferdigstillelsesfrist.

20.3 Varsling ved avvik fra gjeldende fremdriftsplan

Dersom det oppstår eller vil kunne oppstå avvik av betydning i forhold til gjeldende fremdriftsplaner, skal totalentreprenøren senest innen fem dager varsle byggherren. Totalentreprenøren skal i varselet angi:

1. Årsaken til avviket
2. En spesifisering av avvikets virkning på arbeidet og fremdriftsplanen

3. Korrigerende tiltak for å unngå, innhente og, begrense avviket samt plan for effektivering av tiltak

Hvis den faktiske fremdriften avviker fra gjeldende fremdriftsplan i en slik grad at planene ikke lenger utgjør et hensiktsmessig grunnlag å rapportere mot, skal totalentreprenøren senest innen fem dager uoppfordret revidere fremdriftsplanene. Slik planrevisjon innebærer kun at grunnlaget for totalentreprenørens rapportering og varsling endres.

Dersom totalentreprenøren vil kreve fristforlengelse, skal kravet varsles og behandles etter bestemmelsene i dette kapittel C2 og NS8407.

Dersom totalentreprenøren ikke overholder varslingspliktene i denne bestemmelsen, skal han dekke enhver kostnad eller tap som kunne vært unngått ved rettidig varsel.

21 Opsjoner

Bruk av opsjoner utgjør ikke en endring etter dette kapittel C2 eller NS8407. Avtalt vederlag for opsjoner utgjør fullt oppgjør for alt arbeid som omfattes av opsjonen.

Bruk av opsjoner gir ikke totalentreprenøren krav på vederlagsjustering eller fristforlengelse.

22 Endringsordre (NS8407 punkt 31.3)

Igangsettelse av tilleggsarbeider kan ikke foretas før det foreligger skriftlig endringsordre fra byggherren. Endringsordre utstedes normalt etter prisforespørsel fra byggherren eller varsel/endringsmelding fra totalentreprenøren.

23 Fristforlengelse (NS8407 punkt 33)

Ved beregning av fristforlengelse for endringsarbeider skal det foretas full reduksjon for arbeider som ikke er kommet til utførelse.

Akseptert fristforlengelse i forhold til én delfrist medfører ikke tilsvarende eller annen fristforlengelse i forhold til senere frister uten at dette uttrykkelig fremgår av totalentreprenørens krav om fristforlengelse og byggherrens aksept.

Dagmulkt for overskridelse av en delfrist fortsetter å løpe også om andre, senere dagmulktbelagte delfrister overskrides.

24 Vederlag (NS8407 punkt 26)

Vederlag er i kontrakten erstattet med Målpris. Målprisen er i norske kroner, eksklusivt merverdiavgift.

Målpris er den totale prosjektkostnaden totalentreprenøren har tilbudt å gjennomføre byggeprosjektet innenfor, bestående av totalentreprenørens kalkulerte selvkost med påslag for risiko og fortjeneste. Målprisen inkluderer alle kontraktskrav og øvrige krav, nødvendige sikkerhetstiltak, svinn, løpende driftsutgifter knyttet til totalentreprenørens produksjon og administrasjon.

Oppgjøret er etter faktisk påløpte prosjektkostnader med en bonus- og malusfordeling som angitt i avtaledokumentet.

Prosjektkostnader er de faktiske kostnader som påløper for totalentreprenøren i prosjektet frem til overlevering til byggherren. Basert på tilbyders selvkost for innkjøp og egne arbeider, tillagt avtalt påslag for risiko og fortjeneste, jamfør totalentreprenørens tilbudsskjema. Utelukkende forsvarlige kostnader anses som prosjektkostnader. Uforsvarlige eller unødvendige kostnader totalentreprenøren påføres ved gjennomføring av kontraktarbeidene, eksempelvis knyttet til

erstatningskrav fra tredjeperson eller opprettingsarbeider i byggefasen som følge av uaktsomt begåtte feil, anses ikke som prosjektkostnader, og skal ikke dekkes av byggherren. Kostnader knyttet til opprettings-/utbedringsarbeider etter overtakelse (mangelutbedring) anses under ingen omstendighet som en prosjektkostnad.

GMP er et nærmere avtalt pristak for byggherrens betalingsforpliktelse, bestående av målpris med et ytterligere tillegg for uforutsett/risiko. GMP angir totalentreprenørens maksimale vederlag.

Alle henvisninger i NS 8407 til kontraktssum erstattes, dersom annet ikke er avtalt, med målpris – eksempelvis ved sikkerhetsstillelse, fakturering og beregning av dagmulkt osv, jf pkt 7.2, pkt 27.2 og pkt 40.3.

Kontrakten er basert på de offentlige bestemmelser (påbud, forbud o.l.) som var kunngjort 14 dager før målprisen ble satt av totalentreprenøren, og der dato for ikrafttredelse framgår av kunngjøringen. Endringer av slike forutsetninger, som ikke dekkes av annen indeksregulering, gir partene rett til regulering av målprisen.

25 Fakturering og betaling (NS8407 punkt 27 og 28)

25.1 Krav til innhold i faktura

Faktura skal sendes i elektronisk handelsformat (EHF), evt. som PDF til faktura@ringsaker.kommune.no hvis EHF ikke er mulig.

Ringsaker kommunes adresse i ELMA-registeret er 9908: 864950582.

Alle fakturaer som sendes Ringsaker kommune skal merkes med prosjektnummer og «ressursnummer» på attestant i deres ref. feltet på fakturaen.

Minimumskrav til faktura forøvrig er:

- Organisasjonsnummer, navn og adresse på avsender
- Bankkontonummer
- Fakturanummer
- Fakturadato
- Fakturabeløp (må komme tydelig frem)
- Fakturert hittil i år
- Totalt påløpt oppdraget

Forfallsdato skal være minimum 30 dager etter at faktura er mottatt hos byggherre.

Faktura ansees som mottatt av byggherre når den er mottatt på adresse nevnt i dette punkt.

Merverdiavgift skal fremgå på hver enkelt faktura.

25.2 Faktura for A-nota

Fakturering i utførelsesfasen skal basere seg på åpen bok prinsippet, avregnet basert på faktisk påløpte kostnader.

Intervallene for fakturering skal være én måned.

Som innestående skal det trekkes fra 7,5% av avdragsgrunnlaget. Restbeløpet utgjør fakturabeløpet, tillagt eventuell merverdiavgift. Innestående beløp kan først faktureres i slutfakturaen.

Sammen med fakturaer skal samspillsentreprenøren oversende byggherre dokumentasjon på alt underlaget til grunn for fakturaen. Dokumentasjonen skal være oversiktlig ordnet. Byggherren vil kontrollere alle bilag for påløpte prosjektkostnader.

25.3 Fakturering av endringer og andre krav

Ved godkjenning av endringskrav eller andre krav justeres målprisen. Oppgjør for de faktiske kostnadene som følger av endringen faktureres sammen med øvrige påløpte kostnader for den aktuelle perioden.

26 Endringsarbeider

26.1 Krav til skriftlig godkjenning fra byggherren

Endringsarbeider skal ikke iverksettes av totalentreprenøren uten skriftlig forhåndsgodkjenning fra byggherren, med mindre arbeidet må iverksettes umiddelbart for å avverge fare eller skade.

Dersom totalentreprenøren iverksetter endringsarbeid uten forhåndsgodkjenning, har han bare krav på betaling for det forbruk av tid og materialer som byggherren måtte forstå at totalentreprenøren har hatt. Totalentreprenøren plikter å varsle byggherren når utførelsen av et regningsarbeid starter.

26.2 Målprisjustering for endringer

Når vilkår for endringer foreligger skal målprisen justeres. Partene skal søke å bli enig om en selvkost for hvert enkelt endringsforhold. Det gjelder både positive og negative endringer. Målprisen endres i henhold til omforent selvkost inklusivt eventuelle kostnader for prosjektering, tillagt påslagsprosentene for rigg og drift og risiko og fortjeneste som totalentreprenøren har angitt i sitt pristilbud.

Dersom partene ikke blir enige skal de som utfører arbeid med endringene føre timelister for alt arbeid knyttet til utførelsen av endringen. Timelistene skal attesteres av Byggherren. Samspillsentreprenøren med hjelpere skal identifisere og dokumentere innkjøp materiell som inngår i endringen. Dokumentert selvkost tillagt påslagsprosentene for rigg og drift og risiko og fortjeneste som totalentreprenøren har angitt i sitt pristilbud, skal legges til grunn for justering av målprisen.

Oppgjør for endringsforhold gjøres opp sammen med, og etter samme satser og påslag, som for øvrige prosjektkostnader.

Tillegg for overtidsarbeid skal ikke honoreres uten at dette på forhånd er avtalt og godkjent av byggherrens representant.

Det betales bare for effektive timer med avrundning til 0,5 time. Det betales ikke for ventetid, transport, maskinstell og reparasjon. Eventuell prisregulering foretas iht. kontraktens bestemmelser.

26.3 Ventetid

For ventetid som skyldes byggherrens forhold betales 50 % av de oppgitte timepriser for maskiner eksklusivt fører. Førerlønn settes lik timepris for mannskap. Totalentreprenøren plikter å disponere fører til annet arbeid på prosjektet dersom førerlønn skal belastes byggherren. Belastningen for førerlønn skal avklares sammen med byggherre på forhånd.

26.4 Byggherrens rett til innsigelse

Selv om byggherren ikke innen 14 dager etter at han mottok oppgavene over arbeidstid og materialforbruk har fremsatt skriftlig innsigelse, er retten til å fremsette innsigelser i behold dersom entreprenøren ved avregningen ikke har overholdt reglene i NS8407.

Totalentreprenøren skal innen tre dager sende byggherren spesifiserte oppgaver over påløpte kostnader og tidsbruk som skyldes forsinkelse eller svikt ved byggherrens ytelser.

Byggherren kan kreve at totalentreprenøren underbygger sine spesifiserte oppgaver over forbruk av tid på mannskap og maskiner med totalentreprenørens originale timelister slik disse har blitt utfylt av totalentreprenørens mannskaper. Dersom byggherrens krav ikke imøtekommes har totalentreprenøren bare krav på betaling for de timer byggherren måtte forstå at har medgått. Totalentreprenøren skal uoppfordret legge frem underlag til sine oppgaver over materialforbruk som dokumenterer totalentreprenørens faktiske selvkost på materialer som er brukt. Dersom totalentreprenøren ikke dokumenterer faktisk selvkost på materialer, bortfaller totalentreprenørens krav på kontraktens påslag for administrasjon, risiko og fortjeneste.

27 Uavhengig kontroll

For alle tiltak hvor det kreves uavhengig kontroll av utførelsen, plikter totalentreprenøren å samarbeide med og fremlegge den dokumentasjon kontrollerende foretak etterspør.

28 Lovvalg

Denne kontrakt skal være undergitt og skal fortolkes i samsvar med norsk rett.

29 Tvister (NS8407 punkt 50)

29.1 Forhandlinger

Tvister mellom partene skal søkes løst i minnelighet.

Før en av partene eventuelt reiser søksmål, skal det innkalles til samarbeidsmøte mellom partene.

29.2 Tvisteløsning

En tvist mellom partene som ikke løses i minnelighet skal avgjøres ved ordinær domstolsbehandling.

Hedmarken Tingrett er rett verneeting for alle søksmål som måtte springe ut av kontraktsforholdet.

Forhandlinger, meklinger og en eventuell domstolsbehandling skal skje på norsk.